

A SÁMÁNFA ÉS AZ EVENKIK MINDENNAPI ÉLETE – FOTOGRAFIAI ELEMZÉS

A szibériai evenkik modern vadász-gyűjtögetők,¹ akik a tajga mélyén élnek. Az evenkik társadalomszerveződése egyenlőségi mintákat követ, amely meglehetősen különbözik a nyugati társadalmak hierarchikus társadalmszerkezetétől. Az egyenlőségi szerveződés más mechanizmuson keresztül működteti az evenki társadalmat, ami kizárja a tervezést, valamint más direkt irányítási formákat és a tekintélyelvű rendet. Az *Evenki Character* címet viselő projektünk az egyenlőségi elv egyik gyakorlati aspektusát kutatja, azt, hogy a társadalomszerveződés egyenlőségi elvei hogyan fejeződnek ki az evenkik magatartásában és a társadalmi kölcsönhatás formáiban. Az evenkik tevékenysége nem szigorú szabályok vagy verbális kommunikációs formák által koordinált, hanem a készségeken keresztül. A projekt az evenkik mindennapi életének tanulmányozását tűzte ki célul, különös tekintettel a nem-verbális információknak a társadalmi kölcsönhatásban játszott szerepére; ez az oka annak, hogy a kutatás fotografiai és videofilm-elemzésen alapul.²

Kutatásunk során úgy találtuk, hogy a Gregory Bateson által teremtett antropológiai nyelv nagy segítséget nyújt az evenkik mindennapi és emocionális életének leírásakor, elemzésekor. Jatmul anyagainak elemzése vezette Batesont az egyik kulcsterminus meghatározásához. Nála az ethosz-fogalma „az egyéni ösztönök és érzelmek szerveződésének egy kulturálisan standardizált rendszerben való kifejeződése” (BATESON, 1958, 118.).

A kutatás másik alapvető terminusát Bateson a kulturális kontaktusok tanulmányozásakor használta (BATESON, 1958; 1972). A schismogenezis³ „az egyének magatartási normáit differenciáló (kör)folyamatot jelent, mely egyének között felerősödő interakciót eredményez” (BATESON, 1958, 175.). Két formája van, a komplementer és szimmetrikus fázisok, amelyek váltakoznak egymással. Esetünkben a szimmetrikus fázisra a részek közötti versengés jellemző, míg a komplementer fázis mellérendelő (nem hierarchikus) viszonyt jelent. A komplementer és szimmetrikus folyamatok váltakozásának megfigyelése teszi lehetővé egy-egy

¹ Ezzel a kifejezéssel arra utalunk, hogy a jelen kutatás célja nem őstörténeti meggondolások mérlegelése, hanem a ma élő vadász-gyűjtögető népek jobb megértése.

² Az *Evenki Character* című kutatásunk az Európai Unió Marie Curie Action Mobility ösztöndíja támogatásával és korábban az OTKA-NKTH, most NFÜ-MAG Zrt. közvetítésével valósulhat meg 2011 júliusa és 2013 márciusa között.

³ Szkizmogenezis: a schismo- előtag a szkizmára utal.

jelenség leírását. Ezek a jelenségek (folyamatok) nem igazán lineáris jellegűek, hanem körfolyamatot alkotva önmagukba fordulnak vissza, miközben egymásra is hatással vannak. Így lesz képes a körfolyamat egymásra ható fázisain keresztül önmagát korrigálni. Ily módon már le lehet írni az evenki kultúrára jellemző olyan komplex jelenségeket, mint az agresszió, az alkoholfogyasztás, az utazás vagy az idegenekkel való flörtölés saját konkrét társadalmi és természeti környezetébe ágyazott logikáját. Ezek a jelenségek így már nem lesznek többé etikai megfontolások kategóriái, hanem egy szélesebben értelmezhető jelenségre, amelyet már elemezni lehet.

1942-ben jelent meg Gregory Bateson és Margaret Mead a bali karakterről írt alapműve (BATESON – MEAD, 1942). A könyv 100 tablót tartalmaz, több mint 700 fotóval, melyeket 2500 (leica) negatívból választottak ki a közös terepmunkájuk során Balin készített fényképek közül. A könyvben a fotók kapnak főszerepet. Kategóriák köré szerveződnek, melyeket az antropológusok vizuális anyagaik és terepen készített jegyzeteik kódolása és elemzése során alakítottak ki. Munkájuk a vizuális antropológia egyik klasszikus kézikönyve lett (PINK, 2007), de visszahatott általában véve az antropológiai munkákra (GRIMSHAW, 2001) és más társadalomtudományok művelőire és kutatásaira is (SILVERMAN, 1993). A legtöbb recenzió sikeresnek találta ezt a kísérletet. Mead Macgregor közreműködésével megismételte a projektet (MEAD – MACGREGOR, 1951), bár könyvük inkább tekinthető illusztratív munkának, melyben a szerzők a pszichológiai elméletekben használatos, már létező kategóriákhoz illesztették a Bateson által készített fotókat. Később Jensen és Suryani megőrizve a szerkezetet, melyet Bateson és Mead is használt 1942-ben, más kategóriákat alkalmaztak, sőt az is céljuk volt, hogy újragondolják és kritizálják a bali kultúra korábbi értelmezését (JENSEN – SURYANI, 1992). A kritikai és megerősítő hozzászólások is leggyakrabban azon régióban végzett terepmunkákon alapulnak, ahol Bateson és Mead is dolgoztak. Freeman (1983), valamint Houseman és Severi (1998) kutatásai a legismertebb közülük. Freeman Mead Szamoán végzett kutatásának eredményeit kérdőjelezte meg. Houseman és Severi, a jatmulok naven-szertartásának Gregory Bateson (1958/1936) által adott elemzését igyekeztek újraértelmezni. Sokkal ritkábban találkozni olyan tudományos vállalkozással, amely tulajdonképpen megegyező módszertani és elméleti háttérrel más régió kutatására irányulna. Jelen kutatás keretében, amelynek ez a tanulmány az egyik fejezetét képezi, fotográfiai elemzést végeztünk, hasonló logika és séma alapján, ahogy Bateson és Mead dolgozott 1942-ben, de az anyagainkat magunk gyűjtöttük a Kelet-Szibériában élő modern vadász-gyűjtögető evenki emberek körében. A Bateson és Mead ajánlotta kutatási módszertan láthatóan nagyon hasznos és hatékony a kutatás szempontjából, mert lehetőséget ad a nem-verbális elemek számbavételére, melyek alapvető jelentőségűek egy egyenlőségi alapon szerveződő társadalom körében, a kutatás elemző és az eredményeket bemutató fázisában is.

Az alábbiakban az evenkik körében gyűjtött anyagainkból dolgoztuk fel a sámánfával kapcsolatos jelenségeket az evenkik mindennapi életének kontextusában értelmezve. A fotográfiai elemzés eredményeképpen létrejött kategóriák közötti kapcsolatokat is értelmezni igyekeztünk. A különböző típusú terepen gyűjtött anyagok feldolgozása során Gregory Bateson és Margaret Mead módszerét (BATESON – MEAD, 1942) tartottuk mértékadónak. Ők bali terepmunkájukon gyűjtött anyagaik otthoni feldolgozása során nem használták az egyik típusú gyűjtött anyagot (esetünkben a fotókat) egy másik típusú anyag (szöveges anyagok vagy filmfelvételek) illusztrálására. Nem keverték össze a különböző típusú anyagokat a feldolgozás már egy korai fázisában, hanem szigorúan elkülönítve kezelték őket egészen az elemzés egyik későbbi fázisáig, mikor az egyik módszerrel (fotográfiai elemzéssel) nyert kategóriák (vagy szituációk) után kezdtek el nyomozni más típusú (írásos, filmes) anyagokban. Olyan, jellegükből adódó, kategóriákat segítenek kifejteni, melyeket más (írásos és filmes) anyagcsoportokban nem lehet megtalálni. Így a különböző forráscsoportok nem illusztrálják egymást, hanem a bennük rejlő lehetőségeket lehet kibontani belőlük. Nem ragaszkodtunk mereven Bateson és Mead módszeréhez, például ahhoz a kategóriarendszerhez, melyet ők Erik Erikson fejlődépszichológiai kategóriáit felhasználva fejlesztettek tovább (Erikson, Bateson, Mead és Ruth Benedict személyesen ismerték egymást a Harvardról), hanem inkább olyan példának tekintjük a kutatást, mely lehetőséget ad, hogy magunk alakítsuk, értelmezzük terepen gyűjtött anyagainkat. Ennek az a jelentősége, hogy a modern vadász-gyűjtögető társadalmakra vonatkozó szakirodalom feldolgozásával és egyben e módszer alkalmazásával tovább keressük azt a publikálási formát (*textual person*), amely leginkább megfelel az evenki társadalomszerveződés módjának. Tapasztalataink szerint az evenki társadalomban a verbális megnyilatkozások jelentősége nem hangsúlyos, így nekünk is más lehetőségek (publikálási formák, szövegszerkesztési módok) alkalmazását kellett mérlegelnünk.

Módszertani vonatkozások

2008 szeptembere és 2009 novembere között három helyszínen végeztünk terepmunkát a Kelet-Burjátiában élő evenkik körében. Ősszel és tél elején Uszty-Dzsilindában, egy evenkik lakta faluban kutattunk. A tél közepén Ilakacsonba mentünk, hogy tavaszig az egyik, a külvilágtól elvágott réntartó evenki csoport életét tanulmányozzuk. Nyáron és ősszel a Taloj és Kudur folyók környékén élő másik, a nefritbányászokkal az év nagyobb részében állandó kapcsolatot ápoló tajgai réntartó csoportot kerestünk fel. Azzal az elhatározással mentünk terepre, hogy fotó- és videoelemzésen alapuló munkát szeretnénk írni az evenkik

szituatív, nem-verbális kultúrájáról. Ezen időszak folyamán közel tizenhétezer fényképfelvételt készítettünk. Tatiana Safonova 2008 őszén és 2009 tavaszán egy egyszerűbb Konica-Minolta DiMAGE 23 digitális géppel dolgozott. Majd egy Pentax K1-es digitális tükörreflexes gépet vásároltunk, melyet egy 35 milliméteres fix alapobjektívvel szereltünk fel. Eleinte Konica-Minolta géppel fekete-fehér képeket készítettünk, később Tatiana Safonova már színeseket is. Sántha István egy Nikkor 1.4/50-es manuális alapobjektívvel felszerelt Nikon-FM2-vel dolgozott Kodak Elitechrome diaposzítívra. Safonova inkább a (nyári és téli) evenki táborok környékén fotózott, összesen tizennégyezer képet, Sántha inkább a tajgában, ő összesen háromezer felvételt készített ezen időszak alatt. A fotókon kívül videofelvételeket (közel 100 óra) forgattunk és naplót vezetünk. A fotókat igyekeztünk véletlenszerűen (random módon) készíteni, hogy otthon teljes értékű, előzetes prekonceptió által kevésbé terhelt anyagokat elemezhessünk, hogy a terepet elhagyva olyan témákat is elemezhessünk, melyekre eredetileg nem összpontosított a kutatásunk.

A tizenhét ezer felvételt elemeztük, előzetesen válogattuk, csoportosítottuk. Azoknak az eseményeknek, melyek az evenkikkel történhetnek az evenkik földjén, van egy sajátos, mondhatnánk emikus (evenki) logikája, ritmusa. Ezek a fényképekből összeállítható, különben másként nehezen megfogható logikai sorok nagy jelentőségűek a tajgai, modern vadász-gyűjtögető evenkik flexibilis (szituatív) kultúrájában.

Mielőtt közreadnánk az eredeti tablót, még egy Bateson által felvetett problémát kell érintenünk (BATESON, 1979, 210.), amely alapján az elemzés cikcakk alakban halad előre a tudás és adat jellegű forma és az absztraktabb, folyamatszerű megfogalmazások között. Esetünkben, miként Bateson és Mead esetében is (BATESON – MEAD, 1942), a fotók jelentik a kiindulási alapot, majd jönnek a tablók címei, a tulajdonképpeni kategóriák, aztán a fotókat összekötő kapcsok és az egyes képekre vonatkozó részletek, majd a tablót összekapcsoló rendszerszerű összegzések, melyeket összefoglalásnak is tekinthetünk.

Jelen tanulmány esetében a fotográfiai szöveges elemzés előzi meg. A tudomány eddigi eredményeit aktualizáltuk, futtattuk le, értelmeztük az evenkik kontextusában. A fotók vizsgálata során előzetes kategóriákat fogalmaztunk meg, melyek további használatát is mérlegeltük. Majd a végleges kategóriákhoz mint címekhez tablót rendeztünk össze, ehhez a képeket logikai sorba kellett állítani. Ezek kerültek az oldalpárok jobb oldalára. A bal oldal alján az egy-egy tablón szereplő fotók leírása szerepel, melyek alapja az, amit a képen látunk, gyakorlatilag a képek címe, mindenféle absztrakció, szimbolikus háttér-információ, további magyarázat nélkül. Végül a tablón szereplő képek közötti kapcsolatokról írtunk részletesebben a (szöveges) bal oldal felső részén. A konklúzióban helyenként megjelenik egy szabadabb összegzés is a tablók közötti kapcsolatokról, elsődlegesen a bevezetőben felvázolt szöveges kérdésfeltevés és a jelen fotográfiai elemzés kapcsolatát vizsgálva.

Videofelvételeinket csak ritka esetben használtuk, akkor, amikor nem találtunk megfelelő fotót az elemzésünkhöz, és emlékeztünk, hogy készítettünk mozgóképes felvételt is terepmunkánk során. Több mint kétezer fotót készült a sámánfáról és a vele kapcsolatos jelenségekről 2008–2009-ben. Ezekből ötszázat válogattunk ki előzetesen, mindenekelőtt az ismétlések elkerülése végett, valamint az esztétikai szempontok figyelembevételével. Ezekből választottuk ki végül azt a 146 fotót, amely a húsztabló anyagát képezve a tanulmányban is szerepel.

A fotóinkat az alábbi módon rendeztük. A „szent fa” témára akkor találtunk, amikor az evenkik vallási életéről kezdtünk el gondolkozni. Majd a másik fő kategóriára, a „zsák”-ra leltünk. Ez a két alapkategória további kategóriákat hívott életre, úgy mint a „sámánfa”, a „vadász kunyhó”, és olyan tárgyakét, mint a „kenyér”, a „cigaretta”, a „tea” és a „gyufa”, továbbá a „szent” és az „amulett”, valamint a „zsák”, a „kötni” és a „függni” kategóriákat. Az elemzés következő szakaszában az „édesség” és az „asztal” szélesítették a meglévők táráját. Némely kategória alkategóriákra vált szét, mint a „függni” a „kívül függni”-re és a „belső függni”-re. Egyesek nagyobb, komplexebb kategóriákban egyesültek, mint a „vadász kunyhó”, az „autonóm vadász” és a „szent hely” a „mikrokozmosz”-ba. Más kategóriák túlságosan sok jó képet generáltak, így két táblóra kellett osztani azokat, emiatt a „sámánfa” szétvált a „sámánfához kihelyezni” és onnan „elvenni”, a „gyufa”, a „tűz” és a „füstölés” kategóriákra. Végül voltak olyan témák, mint a „szent” és az „amulett”, melyek végül mégsem alkottak önálló kategóriákat.

Az elemzés során használt Picasa3 számítógépes fotóelemző program lehetővé tette, hogy egy fotó mellé több párhuzamos kategóriát is rendelhesünk. E program is lehetővé tette, hogy egy fotó több táblón is szerepelhessen, amelyre elsősorban azért volt szükség, mert a táblókhöz rendelt szöveg logikája ezt kívánta.

A *sámán* szó az evenki nyelvből ered. Így nem csoda, hogy majd minden utazó, aki az evenkiknél járt, így vagy úgy megemlékezik az evenkik sámánizmusáról, igyekszik hozzátenni valamit a tudomány addigi állásához abból, amit személyesen tapasztalt. Mi sem vagyunk kivételek ebben a tekintetben. Ha a sámánizmus kerül szóba, akkor az egyik leggyakoribb és legkézenfekvőbb interpretációs lehetőség az úgynevezett sámánfák tanulmányozása. A leírásokból rendkívül stabil, mondhatni merev képet lehet kapni a sámánfáról, melyet jórészt az evenki megnyilatkozások is alátámasztanak.

Sámánfát mindenfelé lehet látni az evenkik lakta települések bejáratánál, evenki területek határánál. Az arra járó emberek – nem csak az evenkik – szalagot kötnek, áldozatot mutatnak be a szent fánál. Mindenki a maga módján, annak megfelelően értelmezi azt, amit ott lát, ahogy a saját kultúrájában gondolkodnak hasonló jelenségekről. Ebben nem segítenek a szükséztű evenkik sem, hiszen a jelenségre vonatkozó kommentárok és válaszok nagyjából megfelelnek az idegenek előzetes elképzeléseinek. A többségi társadalom tagjai erős és mindenfelé széles körben elterjedt sztereotípiákat éltetnek az evenkikről.

A jelentős többségben élő környező népek és az extrém kisebbségben élő evenkik olyan erős kontrasztban állnak egymással, hogy az evenkik tisztában vannak azzal, mit gondolnak róluk, mit várnak el tőlük a szomszédos népek képviselői. Hosszú évszázadok alatt kialakult bennük az a kép, hogy úgy tudják legkönnyebben kezelni, a lehető legrövidebbre zárni a környékbéli idegenek szorítását, ha anélkül felelnek meg a velük kapcsolatos elvárásoknak, hogy igyekeznének megismertetni a saját stratégiáikat. Másrészt nyelvi korlátai is vannak a megértésnek. Egy-egy – 200-300 főből álló – evenki közösség körében egyre kevesebben beszélnek, értik az evenki nyelvet; ezek száma alig éri el a 20-30 főt. Ez az oka annak, hogy általában véve ritkán hallani evenki szót, és e tekintetben a sámánfa környéke sem jelent kivételt.

Mikor 2008–2009 telén Ilakacsonban kutattunk, hamar kiderült, hogy a téli táborhely környékén található egy sámánfa. Kilátástalannak tűnt a helyzetünk, már hosszú ideje nem ettünk rendesen, éhezünk. Rita, az egyik evenki réntartó kiment a sámánfához, rendet rakott és egy – az utolsó lisztből készített – kis lepényt szúrt fel a fa törzsére. Első benyomásunk az volt, hogy a sámánfa karácsonyfához hasonlít, talán elsősorban azért, mert színes, vízhatlan papírba csomagolt kis zsákok függték az ágakon. Megdöbbenve, értetlenül figyeltük, ahogy Rita szemrevételezi a zacskókat, megtapogatva őket vizsgálja a tartalmak állagát, és két doboz cigarettát, teát és gyufát vesz magához a fáról, majd rendet rak a sámánfa törzséhez épített kisasztal környékén, és visszatér a vadászkunyhóba. Egy másik, bőség jellemezte periódusban pedig visszatér a szent helyhez, doboz cigarettát, gyufát és teát akaszt fel vízhatlan csomagolásban a sámánfára.

Sámánfa és vadászszerencse

A fenti gondolatmenet eredményeképpen vetődött fel a sámánfa és a szibériai vadászkunyhók funkciójának hasonlósága. Ljoha, egy másik réntartó, aki ugyanott él, ahol Rita, Ilakacsonban új vadászkunyhót épített a két téli szállás között, ahonnan új, potenciális vadászterületeket is könnyen el lehetett érni. A vadászkunyhót egy hét alatt saját kezűleg épített fel. Kisméretű ajtót és ablakot vágott a kunyhóba, épphogy csak be lehessen rajta félni, ki lehessen rajta látni a stratégiailag fontos irányba. Nem is olyan régen, a hetvenes évek vége előtt az akkor még sátorral nomadizáló evenkik ilyen megoldással készített tajgai raktárakban hagyták hátra egy-egy új szezonban fölöslegessé vált ruháikat, felszereléseiket. Ljoha a sarkokat rizses és lisztes zsákokkal bélelte ki. A konyhaasztalt állatfaragásokkal díszítette. Egy nélkülözés jellemezte időszakban azért jött ide Arkasa (Rita párja) Istvánnal, hogy megnézzék, maradt-e valami élelemtartalék a környékbéli vadászkunyhókban. 10-20 deka gramm rizst és lisztet leltünk fel, és néhány doboz cigarettát. Jéggé fagyott kész

teát is találtunk a kunyhóban, melyet Ljoha hagyott hátra, miként apróra vágott tűzifát is, hogy gyorsan fel lehessen a teát melegíteni. Így nem kellett a teavizet felforralni, kevesebb energiával lehetett átmelegedni. Mikor elhagytuk a vadászkunyhót, mi is kész, leforrázott teát hagytunk hátra, hogy visszafelé ne kelljen sokat időzni a forralással. A fentieket csak azért elevenítjük fel, mert a vadászkunyhók azon alapvető funkciója, hogy raktárként szolgálnak, mindmáig megőrződött a nomád evenkik körében. Mi is azért jártuk végig egy éhezés jellemezte periódusban a kunyhókat, hogy az élelemkészletek után nézzünk. Mikor végre megérkeznek a tajgába a régen várt élelmiszerek, a vadászok még a szezon előtt végigjárják azokat a kunyhókat, melyeket használni kívánnak az előttük álló idényben. Javításokat végeznek az épületeken, vagy mikor már nem látják ennek értelmét, új kunyhót építenek, mint Ljoha tette. Ezzel egyidejűleg feltöltik az élelem- és takarmány (széna, kutya- és réneledel) készleteket, hogy ne kelljen a vadászidényben már a kiszállítással foglalkozni, ezzel tölteni az értékes és korlátozottan rendelkezésre álló időt. A bázist jelentő kunyhó kivételével ezek inkább csak kis készleteket jelentenek, melyek csak egy-két tajgai portyára és egy-két átaludt éjszakára elegendők.

Tárgyak a sámánfán és az evenkik mindennapi élete

A sámánfa és a tajgai vadászkunyhó funkciójában megmutatkozó azonosság vezetett minket ahhoz, hogy a sámánfát és a rajta található tárgyakat a mindennapi élet kontextusában kezdjük vizsgálni. Ezek a tárgyak kivétel nélkül azok közül kerülnek ki, melyek fölös készletéből az evenki vadászok tartalékokat hagynak hátra, amikor elhagyni készülnek egy-egy vadászkunyhót. A sámánfán kivétel nélkül egy tajgai evenki vadászkészletét találjuk, olyan nélkülözhetetlen fogyasztási cikkeket, melyek nélkül egy evenki nem indulhat el vadászportyára. A mindennapi étellel kapcsolatos kontextust erősítették meg későbbi kuduri és taloji tapasztalataink is: míg a sámánizmussal kapcsolatos elenyésző verbális megnyilatkozásoknak eseti jelentősége volt, a sámánizmussal kapcsolatos gyakorlati tevékenységek természetes elemei, szerves részei voltak a tajgában élő evenkik mindennapjainak. Azt láttuk, hogy az evenkik minden reggel teát áldoznak a tűznek, a Napnak és a Nap járásával megegyezően a négy égtájnak. Mindez teljesen természetes, ösztönszerű magatartás; egyszerűen az evenkik nem isznak addig teát, amíg nem áldoztak belőle. A szabályokkal kikövezett mindennapi élet helyett a tajgai vadász életmód improvizatív jellege lesz hangsúlyos. A szituatív jellegű, percről percre változó, spontán ismétlődő megoldásokat eredményező mindennapi életben az általunk a sámánizmus témakörébe sorolt jelenségek sem képeznek kivételt, szerves részei az evenkik mindennapi életének, ugyanúgy, mint más (tajgai) jelenségek.

1

2

3

4

5

6

7

Sámánfa I.

A sámánfa egy közönséges fiatal szibériai cédrus két percre a téli táborhelytől. Különbőféle kis zsákok és szalagok lógnak az ágakon. Egy kisasztal van a fa törzséhez építve. A kis zsákokat vízhatlan papírba csomagolták. A kis zsákok különböző dolgokat: teát, cukrot, cigarettát és gyufásdobozokat tartalmaznak. Kisebb kenyérdarabok szintén fel vannak kötve a cédrus törzsére. Ezek láthatóan nem érinthetetlen dolgok, a sámánfa egyfajta vésztartalék-tároló. A (sámán) fán összegyűjtött szellemeknek szánt tárgyakat azok a dolgok képezik, melyek alapvető jelentőségűek egy vadászat során – az a készlet, melyet egy vadász vesz magához, amikor elindul a tajgába. A sámánfa nem egy érinthetetlen építmény, hanem élő dolog, egy fiatal fa, amely növekszik, rajta tárgyakkal, melyek nem a piacon képviselt áruk, hanem a vadászaton játszott szerepük miatt értékesek. Mikor a tajgában élő emberek új készletekhez jutnak, ebből egyes darabokat magukkal visznek, hogy a sámánfára akasszák. Az inséges időszak idején, mikor éhséggel és hiánnyal kell megküzdeni, elvesznek bizonyos dolgokat a fáról, melyeket maguk fogyasztanak el. A sámánfa nem egy ideális, bőséges állapotra emlékeztet, hanem az emberek életével mutat párhuzamot, melyet jólét és hiány egyaránt jellemez.

1. A sámánfánál egy kis asztalkát, zacskókat és szalagokat lehetett látni. A nejlomba csomagolt zacskók védelmet nyújtottak a nedvességgel szemben. A zacskókban cukor, cigaretta, gyufa, tea és tésztafésleg van.

2. Rita akkor ment ki a fához, mikor a készletek már kiürültek. Anélkül, hogy kinyitotta volna a zsákokat, megállapította (kitapogatta), hogy a bennük található dolgok nem romlottak-e meg. A magával hozott kovásztalan tésztaból készített aprósüteményt hátrahagyta, a fa törzsére tűzte. Az adott időszakban éhezünk, mindennap a készletek megérkezését vártuk, amelyet a szülőknek kellett volna meghozniuk.

3. Rita boldog volt, amikor végül jó állapotban cigarettát talált egy zacskóban. Még régebben két zacskóban helyezett el cigarettát. Még egy zacskót keresett cigarettával, talált is, majd kinyitotta.

4. A zacskók ugyanolyan szalagokkal voltak felkötve a fára, mint amilyenek az ágakon is lógtak. Nemcsak a zacskók száját kötötték be ezekkel, hanem magukat a zacskókat is ilyen szalagokkal függesztették fel az ágakra.

5. Rita kivette a cigarettásdobozokat a zacskókból, kibontotta azokat, és kivett belőlük egy-egy cigarettát, melyeket visszatett a zacskókba, amely ezáltal nem maradt üresen.

6. Rita visszaakasztotta a zacskókat a fára. Láthatóan nem volt annak jelentősége, hogy hova.

7. Ezután visszahelyezte a földről a műanyag pohárkát az asztalra, majd távozott. Eddig nem beszélt, semmit sem kommentált. Ekkor arról mesélt, hogy régen is különböző dolgokat akasztottak fel a fára. Jó hangulatban volt, nem panaszkodott az inségre, amely a sámánfához vezette. Úgy viselkedett, mint egy gyűjtögető, aki talált valamit, és ez örömmel töltötte el.

8

9

10

11

12

13

Sámánfa II.

A sámánfa kapcsolatot jelent a nélkülözés és a bőség jellemezte időszakok között. Ebből a szempontból időgépnek lehet tekinteni, amely segít az embereknek a nélkülözés jellemezte időszakok átvészelésében, és nem engedi, hogy elfelejtsék, hogy a nélkülözés jellemezte időszakot (feltétlenül) bőség jellemezte időszak fogja követni, míg a bőség után újra nélkülözni fognak. Nemcsak a vadászathoz minimálisan szükséges készletekhez juthatnak így, hanem emlékeztetnek az élet körkörös folyamatára. A sámánfára akasztott tárgyak a szerencsés időszakokat juttatják az eszükbe, és amikor újra visszatér hozzájuk a szerencse, visszaemlékeznek a nehéz idősakra. Ekkor a szent fához mennek, hogy tárgyak ágakra kötésével megosszák készleteiket a szellemekkel. Ezeknek a tárgyaknak a szentsége nem a tárgyiasultságban vagy a tárgyakhoz fűződő történetekben fogható meg, hanem a dolgoknak a természetben való reverzibilis áramlásában. Az emberek a szent fához járnak, ahova dolgokat visznek, és ahonnan dolgokat hoznak be. Ez egy rituális gyakorlat, amely a mindennapi élet része és gyakorlati jellegű. Ekképpen ez a gyakorlat és maga a sámánfa a sámánizmus kifejeződése, és így a sámánfa tanulmányozása mintát ad általában véve a sámánszertartások tanulmányozásához is.

8. Mikor végül megérkeztek a készletek, egy szelet frissen sült kenyérral és egy doboz cigarettával felszerelve Rita kiment a sámánfához.

9. Feltűzte a szelet kenyeret a fa törzsére.

10. Rita kibontott egy zacskót, és kivette a hátrahagyott cigarettát.

11. Egy új doboz cigarettát tett a zacskóba, és visszakötötte a fára.

12. Az új dolgok, melyeket hozott, mind a kenyér, mind a cigaretta, jobb minőségűek voltak a régiéknél. A fán régi és új dolgokat találunk vegyesen, megfogható rend vagy előnyben részesített pozíció mindenféle jele nélkül.

13. Dolga végeztével Rita visszatért a vadászkunyhóhoz. Addigra a hangulata egy kissé megváltozott, kevesebbet viccelődött és sokkal nyugodtabb volt; jelen helyzete a boldogság sokkal intenzívebb kifejezésére adott volna okot az előző, nélkülözésekkel teli időszakot alapul véve.

1

2

3

4

5

6

7

8

Asztal

Az asztal gyakran volt alapeleme egy, az evenkik számára komfortos közegnek: az emberek az asztal körül ülnek vagy állnak, miközben dolgokat készítenek, együtt fogyasztanak valamit, vagy pihennek. Az asztal a megosztás terepe: ki lehet tenni az asztalra dolgokat, hogy bárki, aki jelen van, szabadon hozzáférhessen azokhoz. Az ételek megosztása egyben az gondolatok, vélemények és információk megosztását is jelenti, melyek mind az asztal körül történnek. A vadászok egyenlőségi ethosza majd minden megosztás gyakorlatakor az asztal képében tárgyiasul. Ez nem a vadászat szimbóluma, hanem inkább gyakorlati kiterjesztése lesz. A sámánfánál az embereknek szükségük van egy asztalra, ahol darabokat lehet elhelyezni egyes ételekből, valamint egy kis poharra is, amiből inni lehet, osztozva nemcsak a szellemekkel, hanem veszély esetén a saját énnel is.

1. Egy kis asztal van erősítve a sámánfa törzséhez. Néhány műanyag pohár található még az asztalon, amelybe alkalmanként vodkát töltenek. Az alkohol elpárolog és nem tárolható a sámánfánál, így teljesen el kell fogyasztani, ha egyszer kinyitották. A vodka nem része a vadászkészletnek: a megosztás a lényege; olyan dolog, amelyet azon nyomban meg kell osztani, nem lehet tárolni, közösen kell elfogyasztani.

2. Az asztal nem kizárólag megosztásra szolgál, néha ilyen asztalokat az erdőben is készítenek hústárolásra, hogy megvédjék a húst a farkasoktól és más ragadozóktól. De ily módon nem lehet a húst hosszú ideig megőrizni. Ezt a módot csak akkor alkalmazzák, mikor a vadász több vadat ejt el, mint amit haza tud szállítani, így tárolni tudja, míg később vissza nem jön érte.

3. Inni és vendégül látni elképzelhetetlen asztal nélkül, mely körül az emberek leülhetnek, ihatnak és beszélgethetnek egymással. A téli tábor házában szintén van egy ilyen asztal, amely mellett azokat a ritka vendégeket fogadják, akik alkoholt hoznak magukkal ajándékként, amit aztán közösen elfogyasztanak. Az ételt a háziak adják.

4. A leves a legfontosabb és mindennapos étel, mint ahogy a meleg tea és a kenyér is, utóbbi önálló ételnek (is) számít. A szegénység miatt a meleg, folyékony és kalóriában gazdag

sűrű-tömény ételeket részesítik előnyben. Minél hosszabb a tárolás ideje, annál szegényebb az étel, a tea és a leves sokkal hígabb lesz. Asztal nélkül szinte lehetetlen meleg és folyékony ételeket fogyasztani.

5. Az asztal a beszélgetés helye, amelynél az emberek nem feltétlenül csak főznek és esznek, de beállítják, tisztítják a fegyvereiket, fát faragnak, varrnak, javítják eszközeiket. Egy konyhóban rendszerint egy ilyen sokfunkciós asztal található.

6. Este a petróleumlámpa adja az egyedüli fényt a házban, az asztal lesz a vadászkonyhó központja, akárcsak a tűz az erdőben éjszakázók számára egy vadászkiruccanás során.

7. A *ponyaga* nyírfából készített deszka, melyet a vadászok a hátukon hordanak, melyhez zacskókat, felszereléseket, húst kötnek, s amely egyben asztalként is szolgál az erdőben.

8. A polgármesteri hivatal alkalmazottjának asztala új dolog az evenkik életében. Ira az egyedüli evenki, aki az evenkik lakta falu polgármesteri hivatalában dolgozik. A legtöbb munkája a megosztással és szétosztással kapcsolatos. Segít a többi evenkinek (rokkantaknak, kenyérkeresőknek, ha elvesztik a munkájukat, egyedülálló nőknek és nyugdíjasoknak) összegyűjteni az iratokat, hogy (állami) támogatásokhoz juthassanak.

Kenyér

Minden termék, amit a tajgába visznek, és ami a vadászok részére (és így a sámánfán található) nemcsak táplálék, hanem kapcsolatot is segít létrehozni állatokkal, és elősegíti, hogy a szükségszerű pihenés létrejöjjön. A kenyér az egyik legmarkánsabb példa arra, hogy az emberek állat-társaikkal is megosztják, amit maguk fogyasztanak. Mint a vadászok más elemei, a liszt is idegen eredetű. Ahhoz, hogy a vadászok liszthez juthassanak, előbb pénzt kell szerezniük (vadászok során szerzett javak eladásával, vagy más munkáért kapott fizetéssel, vagy [állami] támogatásokon keresztül), és be kell vonódniuk szélesebb értelemben vett piacgazdaságba. A tajgai vadász életmód egyrészt az elzártságról szól, de mindig függ a külvilágtól is. A sámánfa a rajta aktuálisan látható vadászok darabokon keresztül gyakorlatilag az idegenekkel való interakció arányaira is utal. Például a kenyeret különbözőképpen lehet megsütni annak függvényében, hogy elegendő-e a liszt (és az olaj), ami arra utal, hogy a külvilággal fenntartott kölcsönhatás vagy intenzív, vagy az emberek ki vannak zárva a másokkal gyakorolt cseréből. Ha a sámánfán kemencében sült kenyérdarabokat látunk, az a külvilággal fenntartott intenzív kapcsolatra utal, de ha a szent helyen edényben (tepsiben) sült kis száraztésztaféléket találunk, az a csere hiánya jelzi.

1. A bőségesen rendelkezésre álló lisztet nehéz megvédeni a fagytól és a nedvességtől. Még a házban sem könnyű a feltételeket biztosítani, ezért nem szabad nagy mennyiséget tárolni belőle. Emiatt az emberek időnként hiányt szenvednek lisztben.

2. Kenyeret kemencében sütni akkor lehet, ha elegendő liszt van. Általában több vekni kenyeret készítenek. Kelt tésztából kenyeret készíteni a kemencében több időt és figyelmet követel, amikor három-tíz vekni kenyeret sütnék. Minél több veknit igyekeznek sütni egyszerre, annál több kenyeret esznek, így viszont gyorsabban feléli a lisztkészletet.

3. Mikor a liszt kifogyóban van, az emberek keletlen tésztából szódával kezdenek el lepényt sütni. A lepényeket serpenyőben sütik. A tajgában gyakrabban, a faluban már ritkábban látni ilyet. Oroszon lepénynek nevezik és hagyományosan evenki ételnek tartják a helyiek.

4. A faluban nemcsak otthon készített kenyér található az asztalon, hanem kekszek is, melyeket a kis boltokban lehet beszerezni. Ilyen luxust csak a gyerekek kedvéért engednek meg maguknak. Kenyeret otthon sütnék leginkább. Ez a tevékenység maradt mindmáig

a falusi evenki háztartások egyik legfontosabb feladata.

5. A vékony szelet kenyérré kent áfonyalekvár az egyik legelterjedtebb inyenc falat a tajgában, melyhez meleg, édesített teát fogyasztanak előszeretettel mindkét nem és a különböző korosztályok képviselői.

6. Minden ételt kenyérrel esznek, és az étkezés után rendszerint teát fogyasztanak a tajgában. Mikor néhány hétre a tajgába, messze fekvő helyekre mennek vadászni, lisztet visznek magukkal, hogy keletlen tésztából lepényt süssenek. A szabad tűzön készített ételekhez kenyeret esznek leginkább.

7. A kenyér az egyik eleme annak a készletnek, melyet a vadászok magukkal visznek a tajgába.

8. Száritott kenyérdarabkákat adnak a vadászok jutalmul a kutyaiknak egy-egy sikeres cobolyvadás után, hogy lenyugodjanak. A kenyeret az elejtett vad húsáért cserébe kapják az állatok.

9. A kenyeret a rénekkal is megosztják. Gyakorlatilag a só és a kenyér az, ami haza vonzza a réneket a tajgából. Az emberek akkor is adnak kis darabokat a rénekeknek, mikor mára maguk számára sem elegendő a kenyér.

1

2

3

4

5

6

7

8

Tea

A tea felfrissíti és aktívvá teszi az embereket. Gyógyítja az influenzát, meleget és nyugalmat áraszt, ha szükség van rá. Mindennapjaikat azzal kezdik, hogy tüzet raknak és vizet forralnak, friss teát készítenek, melyet először a kályha tűzével osztanak meg, majd a Nap irányából kiindulva a négy égtájnak áldoznak néhány cseppet, maguk csak ezután isznak belőle. Ekkor szerencsét kérnek a szellemektől. Ahogy minden ember a maga módján áldozik, a maga módján iszik teát is, cukorral vagy tejjel, hidegen vagy melegen. A másokkal közös teaivás az egyik legalapvetőbb közösségi tevékenység, ami teret enged a saját élményeknek is. Kézben tartani egy poharat és inni belőle ugyanis arra indít, hogy a saját érzéseire, gondolataira, élményeire figyeljen az ember. Mikor az emberek teát isznak, pihennek. A teaivás magában foglalja annak lehetőségét, hogy egy új ciklus kezdődhessen. Ezek a nyugalom, a lassú mozdulatok, mozgások percei, amikor az emberek felmelegednek és pihennek, mikor gondolatokat és érzelmeket osztanak meg másokkal. Ahogy a vadászok darabjainak, a teaivásnak is alapvető funkciója, hogy segítsen kijelölni egyes pontokat a cselekvések folyamában. Ezeket arra használják, hogy az emberek egymás közti és más teremtmények/lények közötti cselekvései összehangolódnak. Az emberek, amikor pihennek, megosztják élményeiket, és kapcsolatokat alakítanak ki másokkal (bajtársakkal, kutyákkal, áldozatokkal, szellemekkel stb.).

1. A vadászok teát visznek magukkal a tájgába. Útjuk egyik helyről, ahol teát ittak, egy másik helyre vezet, ahol megint teát fognak fogyasztani. Cselekvéseik ezen ritmusa fizikailag és pszichológiailag azért fontos, hogy egészségesek tudjanak maradni egy olyan természetes környezetben, amely veszélyeket és előre megjósolhatatlan helyzeteket tartogat.

2. Meleg teát inni nemcsak télen, de egész évben fontos az erdőben. Minden egyes alkalommal friss teacseppeket szórnak a tűzbe. Ez a cselekvés nagyon általános, rutinszerű, melyet nem próbálnak meg kontrollálni, majdnem automatikusan végzik.

3. Miközben az emberek teát isznak, nem szükséges mások szemébe nézniük, nem kell szertartást vagy bármi rendezőelvet követniük. Meleg italt ihatnak, ez lesz a meghatározó. A meleg tea összegyűjti az embereket, és cselekvéseik nem az emberek közötti cselekvésekhez, hanem az ital hőmérsékletéhez rendelődnek. A meleg tea külső gyűjtőpontot ad azoknak az

embereknek a közös cselekvéseikhez, akik ezeket nem verbálisan hangolják össze.

4. A szegénység egy csésze teában is megmutatkozik. Még a gyenge tea is, melyet nem ízesítenek tejjel vagy cukorral, az egyedüli kikapcsolódási lehetőség rossz idők, szűkös ellátás idején.

5. Bőség idején mindenki a saját ízlése szerint élvezi a teát, három vagy még több kanál cukorral és konzervtejjel. A bőség individualitáshoz vezet, a szegénység az egyenműséggel asszociálható.

6. Azok, akik életük egy szakaszát börtönben töltötték, gyakran nagyon erősen főzik le a teát, melynek így enyhe bódító hatása is van.

7. A reggel friss teával kezdődik, teaáldozással, melyet majdnem mechanikusan végeznek az emberek.

8. A teaszórás lehet kevésbé vagy nagyon teátrális, az illető temperamentumától és szokásaitól függően. Nincs követendő előírás arra vonatkozóan, hogy hogyan kell végezni.

1

2

3

4

5

6

7

8

Édesség

Az édesség és a cukor rendkívül fontos hoznak a vadászok mindennapjaiban, mert gyorsan feltöltik őket energiával, és szállítani is könnyű. Az édesség is lehetőséget ad kikapcsolódásra a hosszú és monoton inaktív időszakok alatt, amikor vagy valakire, vagy az időjárás változására kell várni. A cukor mellett, hogy élvezetet nyújt, könnyen elérhető energiaforrás. Az édességfogyasztás következményei különbözőféleképpen mutatkoznak meg. Az evenkiknek rosszak a fogaik. Az idős emberek a (három vagy több kanál cukorral) agyonédesített teán kívül szinte semmit sem fogyasztanak, mert egyszerűen nem maradt foguk, mellyel az elejtett vad húsát el tudnák rágni. A felnőttkori alkoholfüggés a már gyerekkorban megfigyelhető cukorfüggőséggel mutat hasonlóságot. A gyerekek rajonganak az édességekért, semmi sem állíthatja meg őket, hogy az utolsó szemig elfogyasszák. Az evenki felnőttek viszont hasonló módon nem nyugszanak addig, amíg egy csepp alkohol is van az üvegben. Kristálycukorból lehet házi pezsgőt erjeszteni. Az alkohol és az édesség megosztásának mintájában is párhuzamosságot lehet felfedezni. Az alkoholizmus lerombolja az evenkik énjét, ekkor felborul az egyensúly a másokkal való megosztás és az egyedül fogyasztás között. A vodkafogyasztás alkalmával a megosztás a lényeg, ugyanez tapasztalható az édesség esetében is. Mindkettőt megosztják más emberekkel, valamint a szellemekkel és az állatokkal, amely a kapcsolatok létrejöttét is elősegíti. Az édességnek, akárcsak a vadászkészletnek, nem csak az a funkciója, hogy energiát adjon, hanem hogy hatásosan lehessen cselekedni extrém körülmények között. Más élénkítő szerekhez hasonlóan az édesség fogyasztását is határok között kell tartani. A behatárolás módszere a megosztás, amely kontrollálást tesz lehetővé.

1. Puszedlit és más édességeket az evenkik rendszeresen rendelik a réntató táborokból, és hatalmas mennyiségben meg is kapják azokat. Az édességgel teli tányér az asztal közepén a bőség jele.

2. Az öregemberek, akik szinte teljesen elvesztették már a fogaikat, gyakran úgy tudnak csak kenyeret enni, hogy a kenyérdarabokat édesített tejes teába mártogatják.

3. A lekváros kenyér ingyenc ételnek számít. Az emberek nyíltan kimutatják, mennyire szeretik.

4. A cukorból házilag készített pezsgő (*brazska*) lehetőséget teremt a tajgában a kikapcsolódásra, a melankolikus időszakok elviselését segíti. A veszélyek (be nem látható következmények: verekedés, gyilkosság, öngyilkosság) dacára (sokszor még a szenvedő felek is) isnak, hogy elkerüljék az unatkozást.

5. Az evenkik szeretnek különböző dolgokat összevegyíteni. Az ízlésviláguk meg-

lehetősen extravagánsnak tűnhet. A (konzerv) paradicsomos hal és a csokoládé azt a modern ételkombinációt alkotja, amely a medveszallonnából és fagyasztott áfonyából álló hagyományos menünek felel meg.

6. Egyrészt a gyerekeket nem lehet rávenni, hogy nem kell azon nyomban elfogyasztani minden kapott édességet. Másrészt viszont, miközben a szülőknek nincsen (elrejtett) édességkészletük, a gyerekek rendelkeznek saját, titkos cukorkészlettel.

7. Nemcsak az emberek vannak oda az édességért. A lovak, a kutyák és a rének is szeretik, és az emberek meg is osztják velük a náluk lévő készletet.

8. Édességet és szárazsüteményt is lehetett találni abban a nyírfakéreg dobozban, amelyben a szent dolgokat tárolják. Az emberek édességet is dobnak a kemencébe, mikor a tűznek áldoznak.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

Cigaretta

Szinte minden evenki dohányzik, akik nem, azok általában autonóm személyiségek. Az emberek többségének szüksége van arra, hogy cigarettázzon, mert így kapcsolatba léphet és együtt pihenhet másokkal. A dohányzás kihat a lélegzésre, a személy és a világ közötti kommunikáció formájára. A légzés ritmusa nem csak a személy érzelmi állapotára utal. A légzésre való összpontosításon keresztül az érzelmi állapot is változik. Az emberek, amikor együtt dohányoznak, összehangolják testmozgásuk ritmusát; a csere fontos érzelmi, nem-verbális üzenetet hordoz. A nem-verbális kommunikáció ilyen formája jelentős szerepet játszik az evenki kultúrában. Az evenkik nagyon óvatosan viszonyulnak a verbális üzenetekhez, melyek olyan kommunikációs formaként is értelmezhetőek, melyek követelést, hierarchikus értékrendet hordozhatnak magukban, és (ezzel) elronthatják a társadalmi kölcsönhatás egyenlőségi mintáit, miáltal a dohányzás olyan közvetítő közegegé válik, amelyen keresztül az emberek nemcsak más emberekkel, hanem állatokkal és szellemekkel is képesek kommunikálni.

1. Együtt dohányozni a közös együttlét élménye. A szavak cseréjének kevésbé van jelentősége, mint egyszerűen csak hallani a többi jelen lévő ember lélegzését. A szemkontaktus sem meghatározó. Az emberek magukba fordulnak gondolataikkal és érzéseikkel. Nem kell megközelítési módokat, álláspontokat cserélni, hogy közös nevezőt találjanak.

2. Erősen szívni egy cigarettát majdnem tudattalan és spontán reakció bármely felmerülő probléma vagy baleset esetén.

3. A cigarettázás nem zavarja más tevékenységek párhuzamos végzését.

4. Ami minket zavar, az nem zavarja (feltétlenül) az evenkiket. Ők úgy tudnak beszélni, hogy közben dohányoznak.

5. A csikkeket nem dobják el, hanem összegyűjtik. Mikor elfogynak a cigarettakészletek ezeket szívják el. Még egy speciális fából készített cigarettaszárat is tartanak maguknál e célból.

6. A házban az emberek a tűzhely mellett dohányoznak. A cigaretta felszálló füstje szerves része a tűzhely tüze és füstje által kijelölt rendszernek. Az emberek a dohányzás gyakorlatán keresztül a háznak mint egyfajta élő szervezetnek a szerves részévé válnak.

7. Kint a szabadban az emberek szintén leginkább a tűz mellett körben állva, ülve vagy guggolva dohányoznak.

8. A dohányzás jó hangulatot és alkalmat teremt tréfálgatásra és nevetésre.

9. A dohányzás a játék és a tréfálgatás tárgya is lehet.

1

2

3

4

5

Gyufa I.

A gyufa nélkülözhetetlen a tajgában. Rendszerint együtt tárolják a cigarettával, de a felhasználási területe sokkal szélesebb. A gyufa a vadászkészlet más darabjaihoz hasonlóan egyidejűleg két szükségletet elégít ki: a tevékenységek egy új ciklusát és a más lényekkel való kommunikációt kezdeményezi. Ez a két funkció ugyanazon fogalom két oldalának vagy ugyanazon folyamat két fázisának tekinthető. A cselekvések egy új ciklusához az egyénnek (az ének, a testnek vagy a rendszernek) nyitottnak kell lennie, és kapcsolatot kell létrehoznia néhány külső cselekvővel. Ahhoz, hogy valaki beléphessen a kommunikációs folyamatba, szüksége van a cselekvések egy új körét kezdeményezni, a kölcsönhatás tehát keretet kap és felfrissül; egyidejűleg a kontextusok is meglesznek osztva és érthetőek lesznek minden résztvevő számára. A meggyulladó gyufaszál jelet ad, és a cselekedetek egy ciklusának a kezdetét jelzi. Ezek a cselekedetek lehetnek a dohányzás, tűzrakás az erdőben vagy a kemencében, hogy ételt lehessen készíteni és felmelegedni, vagy megosztani egy cigarettát másokkal. Ez a pillanat egy új perspektívát kínál, az emberek az őket körülvevő világot új szemmel fogják majd nézni, hallani fognak addig ismeretlen hangokat, vagy ráeszmélnek a fájdalom és a fáradtság érzésére.

1. A vadászat során az emberek akkor gyűjtanak rá, amikor fáznak, fáradtak, vagy úgy érzik, hogy nem jól mennek a dolgok. Ez azt jelenti, hogy a cselekedetek előző keretei nem hatékonyak, vagy nem eléggé erőteljesek. Azt érzik, hogy változtatni kell ezeken, mint amikor például hosszú idő óta nincs szerencsájük és fáradtabbak annál, hogy elérjék egy állat (élő)helyét, vagy hogy meglássák a friss nyomokat.

2. Ugyanez történik, amikor szerencsés a vadászat, az elejtett állat már a földön fekszik, a kutyákat fákhoz kötik, miáltal nem tudnak hozzáférni a friss húshoz. Az egyik cselekedet véget ér és új feladatra kell váltani, amely a hús feldarabolásával, tárolásával és szállításával kapcsolatos.

3. Nemcsak a cigarettára gyújtás, hanem a tűz meggyújtása egy sikeres vadászat helyszínén is ugyanezt a szerepet, a cselekedetek új ciklusának bekapcsolását, beindítását jelenti.

4. A kályha tüzeinek meggyújtása a napi munka, a szabad ég alatt végzett feladatok befejezésének a jele, valamint annak, hogy az emberek a továbbiakban többnyire már a házon belül fognak tevékenykedni. Főznek, esznek, kisebb feladatokat, javításokat végeznek vagy varrnak.

5. A láng megosztása, miáltal meg lehet gyújtani egy cigarettát, központi szerepet kap. A tea, a kenyér, a cigaretta, az édesség vagy a gyufa, amiket a vadászkészlet részeként visznek a tajgába, kifejezetten kapcsolatban állnak egymással. Ezek a dolgok segítenek az embereknek, hogy ne kelljen egyes tevékenységekkel tovább foglalkozni, míg másokat el lehessen kezdeni, valamint hogy az emberek egymással és más lényekkel tudjanak kommunikálni.

6

7

9

8

10

11

12

Gyufa II.

A kommunikációt, melyet a gyufa szikrája indít el, a füst közvetíti. Vannak állatfajok, melyek tartanak a füsttől, másokat vonz, pontosan azért, mert ez másokat megrémít. A füst területeket jelöl meg, olyan zónákat, ahol az emberi tényező akadályozza az áldozat–ragadozó kapcsolatot különböző állatok, sőt még a rovarok között is. Az ember, amikor füstöt hoz létre, hogy kapcsolatba lépjen a szellemekkel, egyben a területet is átalakítottnak jelöli meg. A másokkal való kommunikáció a tűzön keresztül egy olyan játék természetes hierarchiákkal, amelynek során újraszerveződnek a környezet felépítésében jelentkező kapcsolatok. Ezek a beavatkozások ugyanakkor nem arra szolgálnak, hogy más fajok kontrollálják a helyzetet, vagy mások alá rendeljék akaratukat, hanem arra, hogy maga a rendszer változzon, tehát kezdeményezzék a kommunikáció, a cselekvés és a tapasztalás egy új ciklusát.

6. Sajátos füstölőt építenek azért, hogy megvédjék a lovakat az élősködőktől.

7. A rének szintén összegyűlnek a füstölők körül. Nyáron hajnalban a tajgába mennek zuzmót és friss hajtásokat legelni. Naplementekor az élősködők elviselhetetlenné váló támadása elől hazatérnek a táborba.

8. Vannak olyan füstölők is, melyeket elkorhadt fák törzsében gyűjtanak. Ezeket az égő és füstölő emlékműveket sokféleképpen lehet használni, például elijeszteni, kiszorítani a farkasokat a területről, ahol így a rének szabadon legelészhetnek, vagy jelet hagynak hátra, hogy meg tudjanak másnap találni egy helyet, a füstöt követve vissza tudjanak térni egy adott helyre.

9. Füstölőt építeni a tajgában nem egyszerű, hanem különleges feladat. A füstölő nem lehet veszélyes, nem okozhat tajgatüzet. Ugyanakkor a lehető leghosszabb ideig kell működnie.

10. Mikor a coboly elrejtőzik a lyukában, a sziklák alatti kiterjedt üregrendszerében, melynek több kijárata is lehet, a vadász tüzet rak a(z egyik feltételezett) bejáratnál, és kabátjával levegőt fújtat a lyukba. A kutyák türelmetlenül, feszülten, toporogva tekintenek körbe, hogy honnan fog a coboly a fojtó füst elől kitörni.

11. Több sikertelen kísérlet után a vadászok igyekeznek egy speciális füsttel megtisztítani fegyverüket, hogy szerencsájük legyen.

12. A szalagokat szintén füsttel tisztítják a tűz felett, mielőtt áldozatként a fák ágaira kötnék a szent helyen.

1

2

3

4

5

6

7

8

Zsák – Tartalom

A zsák gyakorlatilag a test metaforája. A szent dolgok között, melyek egy különleges dobozban voltak összegyűjtve, kis figurákat találni, melyek zsákalakúak. A gyakorlatban a zsákot a test legfontosabb aspektusával asszociálják: valami rugalmas anyagot tartalmaz, mely benne van felhalmozva egy időre, nem örökre; szigeteli a tartalmát a külvilágtól, de ez a szigetelés nem tökéletes; a zsák mozgásban van, az idő legnagyobb részében úton van egyik helyről a másikra; és végül a zsákok más zsákokhoz vannak kötve. Tartalmuk nagyon különböző lehet: liszt, szappan és szög, melyeket soha sem tárolnak hosszú ideig zsákokban, többnyire csak a szállítás idejére. Egy ideig a dolgok még a zsákokban maradnak, majd rövidesen kikerülnek onnan, vagy egyből felhasználják vagy a házban tárolják azokat, ahol könnyebb megvédeni tartalmukat a nedveségtől vagy a fagytól. Még a fagyott húst sem tárolják zsákokban, mert nehéz elválasztani ilyen állapotban a zsák anyagától. Mivel a fontos dolgokat időről időre zsákokba zárják, ezek a dolgok vesztenek különlegességükből. A zsák formája sohasem árulja el teljesen a tartalmát, ahogy egy ember jellemét sem lehet biztosan kitalálni az alapján, ahogyan kinéz (amilyen a teste). A zsák vonzerőt gyakorol az állatokra, amelyek követik a zsák hordozóját.

1. A vegyes, száraz állat- (rén- és kutya-) eledel (*kombikorm*) az egyik kivételes dolog, melyet állandóan zsákban tárolnak; ez is csak azért lehetséges, mert olyan gyorsan felhasználják, hogy nincs esély arra, hogy megromoljon.

2. A szappan volt a másik kivételes példa arra, hogy valamit hosszú ideig zsákban tároljanak.

3. A család szent dolgait, melyek kis figurá-zsákok voltak, szintén zsákban tárolták, melyet aztán egy speciális zsákban vagy (nyírfakéreg) dobozban rejtettek el az avatlan szemek elől.

4. A vadász portyára való készülődése jó-részt pakolásból áll; különböző kis zsákokba a vadász-készlet darabjait teszi el.

5. Sikeres vadászat után az emberek a zsákokat hússal töltik meg, melyeket a faluba szállítanak és eladják vagy elcserélik, hogy a vadász-készlet szükséges darabjait beszerezzék.

6. Zöldségeket kizárólag szállításkor tartanak zsákokban. Rendszerint a ház padlója alatti veremben tárolják. Máskülönb a zöldségek megfagynának, vagy nagyon hamar megrothadnának szellőzés nélkül.

7. Egyszer tanúi lehettünk annak, ahogy az evenkik egy macskát szállítottak zsákban a nyári táborhelyről a télire. A macskát zsákba tették, melynek száját bekötötték, és a ló nyergéhez kötötték.

8. A rénszarvasok követik az embert, aki egy zsákban *kombikormot* visz a kezében. Mikor nincs ilyen csemege, bőrlaszóval kell befogni és a táborba vezetni a vezérállatot, melyet a többiek követni fognak.

1

2

3

4

5

7

6

Zsák – Szigetelés

A szigetelés egyfajta szétválasztása, elválasztása a dolgoknak, egy határterület létrehozása nedves és száraz, vagy hideg és meleg között, attól függően, hogy mi a célja. A szigetelés megelőz kölcsönhatásokat, lelassítja a folyamatokat, melyek jórészt a természettel állnak összefüggésben. Így határ jelentkezik az „élő” és a „nem élő” kategóriák között is, amely nem lesz teljesen átjárhatatlan (azaz egy kicsit mindig átjárható lesz). A zsák soha sem tudja tökéletesen izolálni a tartalmat a környezettől. A szigetelés egy folyamat, amely egyensúlyt tart fenn változás és változatlanosság között. Minden dolog bizonyos mértékig élő, idővel változik, mert a környezet hat rá. Magába szív vizet, részekre bomlik, rozsdás lesz, és sav marja meg. Ahhoz, hogy el lehessen raktározni és meg lehessen védeni a dolgokat, az embereknek le kell rombolniuk a kapcsolatokat ezen tárgyak és környezetük között. Ez olyan, mintha elvárnánk őket a kontextusuktól. Egy folyamat ez, melynek számos fázisa van: a hús vagy a bogyós gyümölcsök megrothadnak egy izoláló zsákban, mert vizet tartalmaznak (mely elegendő ahhoz, hogy fennmaradjon a változás folyamata). Az emberek mielőtt zsákokba tennének ilyen „élő” dolgokat, zsákokra rakják őket, hogy a víz el tudjon párologni. Ha meg akarják védeni a házukat, mint egyfajta testet, akkor szintén el kell választani a külvilágtól, el kell szigetelni olyan dolgokat, melyeket kintől hoztak, és amelyek nem mentek keresztül az izolálás első fázisain.

1. A vadász egy zsákon nyúzik meg egy mókust, hogy ne csöpögjön a vér a vadászkunyhó padlójára.

2. Hasonló elővigyázatosság figyelhető meg, mikor az emberek az elejtett madarat megtisztítják a tollzatától.

3. Az emberek néha zsákkal szigetelik a széltől és a hideg levegő beáramlásától a vadászkunyhó belső falát. Hasonló megoldást alkalmaznak a vadászok, ha későn érnek egy vadászkunyhóhoz, és nincs idejük és lehetőségük rendbe hozni a házat, aprólékosan átvizsgálják a szigetelés állapotát.

4. Az állat elejtése után a zsákmány testének feldarabolása az erdőben szintén földre fektetett zsákon történik. Meg kell védeni a húst a piszoktól. Ez azt is elősegíti, hogy ne legyen véres a föld, ami vonzza a ragadozókat. Télen megakadályozza, hogy a hús a földhöz fagyjon.

5. A zsákokba mohát gyűjtenek, hogy az új építményt szigeteljék. Csak egy rövid ideig tárolják benne, de az emberek így is attól tartanak, hogy a moha elkezd rohadni. Mindent megtesznek azért, hogy minél gyorsabban elkészüljön az új épület, nehogy kárba vesszen a mohagyűjtéssel töltött idő. A szigetelés figyelmet és aktivitást követelt az emberektől. Ellenkező esetben a folyamat visszafordíthatatlan lenne.

6. Az emberek nemcsak szárítják a bogyós gyümölcsöket zsákokon, hanem a leveleket is így válogatják ki közülük. A zsákokat egyfajta asztalként használják, melyeken előző kontextusukból kiragadva rakják ki a dolgokat.

7. A szögeket és a csavarokat időről időre kiveszik a dobozokból, a táskákból és a zsákokból, ahol tárolták őket, hogy kiszáradhassanak, levegőt kaphassanak, és ezáltal ne rozsdásodjanak be.

1

2

3

4

5

6

Zsák – Szállítás

A zsákok legfontosabb funkciója, hogy dolgokat és anyagokat szállítanak bennük. A zsákok megfelelőek a tajgában való szállításra, mert se nem túl merevek, se nem túl lazák, tehát összegyűjtve együtt tudnak tartani dolgokat, ám ugyanakkor rugalmasak is, hogy változtathassák alakjukat a környezet nyomóerejének engedve. A zsákok maguk is mozognak egy mozgó környezetben, nem álló, hanem mozgó teremtményekhez – emberekhez, lovakhoz, rénszarvasokhoz – csatolják őket. A zsák legértékesebb jellemzői: a rugalmasság és anyagának tartóssága. Ezek a tulajdonságok azért is fontosak, mert mindig megvan annak a lehetősége, hogy bizonyos körülmények között az embereknek tönkre kell tenniük a zsákokat, ki kell vágniuk, hogy gyorsan ki lehessen üríteni, meg lehessen szabadulni tőle, vagy egy állatot megszabadítani tőle, kiszabadítani belőle. Ezek a megfontolások érvényesek a ruhára és más anyagokra vonatkozóan is. Az anyagok és varrások nem lehetnek túl erősek, tartósak, mert el kell szakadniuk, hogy egy állat vagy egy ember kiszabadulhasson szorult helyzetből. A zsákok, az emberek és az állatok mozognak egy mozgó környezetben, úgy, hogy bizonyos mértékig nyitottaknak kell lenniük a lehetséges változásokra.

1. A lovak viszonylag nagy terhet tudnak szállítani. Az emberek speciálisan erre a célra készített teherhordó zsákokat akasztanak a nyeregbe. A készleteket tartalmazó zsákokat egyenesen ezekbe a rekeszekbe helyezik. Arra az esetre, ha valami váratlan történne a lovakkal, hogy a zsákokat a készletekkel könnyen ki lehet emelni ezekből a speciális teherhordó zsákokból.

2. A rénszarvasok kevesebb terhet tudnak hordani, erre utal, hogy kisebbek ezek a speciális zsákok. A rének egyenesebben mennek, és megíródomás esetén kisebb erőt fejtenek ki a bozotos sűrűben. A teherhordó zsákok bőrből készülnek, és nem kátrányos vitorlavászonból, mint a lovak esetében. Ezek a zsákok könnyebbek, rugalmasabbak, és több lehetőséget adnak a súlyelosztásra még a rén hátgerincén is (nem csak a két oldalon lelógatva).

3. Az emberek a vadászfelszerelés darabjait zacskókba teszik és egy speciális fadeszkához kötik, melyet *ponyagának* hívnak és asztalként hűsvágásra és ételtálalásra használják az erdőben. A *ponyagát* a hátukon hordják. „Hátideszkának” is hívhatnánk, amelyre a zsákokat, zacskókat minden egyes alkalommal egyedileg rögzítik. A másik fontos eszközt, a fejszét szintén madzaggal kötözik rá a *ponyagára*.

4. A hátizsák szintén széleskörűen elterjedt. Egyesek *ponyagára* kötve, mások hátizsákba rakva hordják magukkal a vadászfelszerelésüket. A vadász, amikor lóval vadászik, csak az utazás során nélkülözhetetlen kisebb tárgyakat viszi magával a hátizsákjában, de a felszerelését nem.

5. Az egykor katonai járműként szolgáló lánctalpasokon való szállításkor az emberek kevésbé alaposak, és inkább a dobozokba csomagolást részesítik előnyben. A lánctalpas szállító maga is egy nagy dobozhoz hasonlít, ezért négyyszögletes és merev formákat fogad be könnyen. Mivel a szállítójárművek nagy kilengéssel és rugózással mozognak, a dolgokat erősen kell rögzíteni egymáshoz, és a dobozokhoz hasonló erős és merev szerkezetekben kell tartani azokat, amelyek szintén kis egységekből állnak össze, hogy a ki- és bepakolás könnyebben és gyorsabban elvégezhető legyen.

6. Zsákokat akkor is használnak, amikor dolgokat járművön szállítanak, de sohasem kötik azokat egymáshoz, se a kocsihoz, mint ahogy a lovak esetében sem. Ekkor a fel- és lepakolás folyamata fontosabb, mint a dolgok integrálása. A jármű olyan, mint egy doboz, viszonylag elszigetelt a környezettől.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

Zsák – Integráció

A zsákok más zsákokkal, élőlényekkel, testekkel vagy építményekkel vannak összekötve. Ezek a fontos elemek így kidolgozott rendszerekbe integrálódnak. A zsákok gyakorlatilag „megtettesülnek”, egy szállító testének részévé válnak. A madzag, mely a zsákot a testhez köti, nem lehet túl erős, rugalmas köteleket kell létrehozni, melyet el lehet vágni, amikor a körülmények ezt kívánják. A szállítmány összeállításakor fontos egyensúlyt találni és azt fenntartani a tömegek és a formák között. A szállító formája átalakul, új elemek adódnak a rendszerhez. A hozzáadott részek nem zavarhatják a test szabad mozgását, amelynek kivitelezése a legnehezebb és legkényesebb feladat. A betagozódás és az egyensúly ugyanakkor az éremnek a két oldala. Ha nincsen egyensúly a rendszerben, akkor azonnal részekre bomlik. Másfelől mikor egy rendszer részei szét vannak választva, különösen, ha a rendszer mozog, a rendszer elveszti az egyensúlyát.

1. Az emberek nem sietnek, miközben a táskáikat és a zacskóikat a *ponyagájukhoz* kötik. Ezt a feladatot nagy körültekintéssel és mindenre kiterjedő figyelemmel végzik, hogy a szállított tárgyak ne zavarják a vadászt gyaloglás közben. Ugyanakkor a vadásznak éreznie kell a *ponyaga* súlyát, hogy észrevegye a változást, ha valamit elvesztene.

2. A szent dolgok egymáshoz rendelve a dolgok bonyolult rendszerét képviselik, melyek egyen- és ellensúlyozzák egymást.

3. A súlyok helyes elosztása egy ló hátán azért fontos, mert így meg lehet előzni a sérüléseket és bizonyos baleseteket.

4. Felpakolni egy rénszarvast még nehezebb feladat, mert egy rénszarvas sokkal gyengébb és sérülékenyebb egy lónál.

5. A zsákokat gyakran kötik a vadászknühó külső vagy belső falához. Ezáltal védettek lesznek a zsákok az állatokkal, a nedvességgel és a faggal szemben. Az a mód, ahogy a zsákok egymáshoz és a házhoz vannak kötve, meglehetősen bonyolultnak tűnik.

6. Az emberek sok időt töltenek a vadászportyákra való felkészüléssel. Kiválogatják és szétosztják a vadászathoz szükséges felszere-

lést különféle zacskókba, melyek kapcsolatban állnak egymással, majd felpakolják őket a lovakra.

7. A zsákba pakolt mérgezett csalétket egy fagúlára kötik fel. Ez az állvány elég messze fekszik a téli tábortól, hogy a szagát ne szimatolhassák ki a vadászkutyák. A farkasokra viszont hatással lehet, akiket sokkal ügyesebbnek tartanak a kutyáknál, így elérhetik a csalit.

8. Nincs szükség arra, hogy a zsákok és a dobozok egy rendszerbe legyenek összeállítva, mikor láncfalpas járművön szállítják őket. Szétválasztva kell lenniük egymástól, hogy könnyebb lehessen a fel- és a lepakolás.

9. Olyan balesetek, amikor az összekötött részek szétesnek, ritkán és rendszerint fiatal emberekkel történnek, akiknek nincs elég tapasztalatuk, hogy úgy állítsák össze a dolgokat, hogy a különböző részek egyensúlyban legyenek egymással mozgás közben. Baleset akkor is történhet, amikor a szállítás és teherelosztás folyamata nem összehangolt, például ha a karavánt vezető személy nem érzi annak a méreteit.

1

2

3

4

5

6

7

8

Élőt élőhöz kötni

A zacskók, amelyek a sámánfán láthatóak, madzagokkal vannak a fa ágaihoz kötve. Élő és élettelen dolgok összekötve egy rendszert alkotnak, és így nem lehet pontosan felismerni, hogy egészében élő vagy nem élő egy ilyen rendszer. Ez az élet és halál közötti átmenet miatt lesz jelentős. Ha két élő teremtmény van összekötve, a madzagon keresztül a kapcsolatrendszer kézzelfogható lesz. A kötél feszültséget fejt ki a rendszerre, mint ahogy feszültség jön létre a kölcsönhatásban is; azt láthatjuk, hogy a társadalmi tényezőknek fizikai, sőt mechanikai lényege is van. Az absztrakt gondolatoknak is vannak konkrét magjai a mindennapi életben, mely megközelítés nem kívánja speciális szimbólumok felfogását és leírását. Az ember pórázon vezetve viszi magával kutyáját a vadászatra. Először, amikor a kötelet a kezében fogja, a kutya érzelmekkel teli és aktív. A kutya izgatottsága annyira erős, hogy nehéz eldönteni egyértelműen, támad-e vagy (csak) játszik a vadással. A külső szemlélő számára ez harcnak tűnhet, amely odavezet, hogy alárendelődés formájában stabilizálódik a viszonyrendszer: vagy a vadász vezeti a kutyát, ami gyakrabban történik, vagy a kutya határozza meg az útirányt. Ugyanez ismétlődik meg, amikor az emberek más állatokat visznek kötélen magukkal, bár ezek az instabil momentumok néhány pillanatig eltarthatnak, nehezen lehet őket észrevenni, de az emberek mindig készen állnak rá, és megérik, ha az állat megkísérli „újraértelmezni” a (köztük fennálló) addigi viszonyrendszert. A balesetek például lerombolhatják a fennálló viszonyrendszert, lázadásra ösztönözhetnek egy állatot.

1. A vadász és kutyája a pórás feszülésén keresztül érzi egymás mozgását és érzelmi állapotát, nemcsak vizuálisan, hanem a folyamatos érintkezésen keresztül.

2. Az emberek gyakran kötik össze egymással a lovak lábát, hogy rögzítsék az állatot. Ez a kötés (béklyó) nem fix ponthoz köti az állatot, hanem korlátozza a mozgását. Ez jellemző példa arra, hogy milyenek azok a rendszeren belüli redundáns kapcsolatok, melyek nem új elemet hoznak, hanem teherre válnak, mellyel a rendszert teszik tehetetlenné.

3. Elegendő egy rént befogni és a táborhoz vezetni kötélen, a többi követni fogja. Az állatok, amikor észreveszik, hogy egyikük határozottan egy irányba mozog, követni fogják. Úgy is kapcsolatot lehet teremteni egy élőlényel, hogy az ember manipulálja annak magatartását, létrehoz egy követendő magatartásmintát az állatok számára, így közvetetten kontrollt szerezhet az egész nyáj felett.

4. Néha az emberek összetett rendszert építenek, amely több elemből áll. Például ma-

guk vezetnek egy lovat, amelyhez egy kutya van hozzákötve. Ez gyorsabbá teszi a mozgást a tajgában, de egy ilyen törekény rendszer bármikor részekre bomolhat, mert megnő a párosítások száma.

5. Ugyanez igaz abban az esetben is, amikor a réneket szállítás alkalmával az emberek egymáshoz kötik.

6. Mikor az emberek véget vetnek a pihe-nésnek, az állatok számára lehetőség adódik a lázadásra. Az a törekvés, hogy újra létrehozunk vagy megmentsünk egy kapcsolatot, gyakran játék formájában fejeződik ki.

7. Néha lehetetlen megállapítani, hogy ki kinek a vezetője, hogy ki kit vezet.

8. Olyan, erőszakkal járó helyzetek, mint például a himlőoltás, arra készítetik az állatokat, hogy valós ellenállást fejtsenek ki. Szembetűnő, hogy mennyire törekény az emberek hatalma az állatok felett, amikor több ember tud csak egy élőlényt kötélen húzni-vonni.

1

2

3

4

5

6

7

Élőt élettelenhez kötni

Mikor az emberek állatokat kötnek tárgyakhoz, korlátozzák a mozgásukat, fixálják a helyüket egy adott környezetben, kevésbé aktívvá teszik őket. Egy élő nem élő tárgyhoz kötni egyfajta hatástalanítást eredményez, mely a teljes blokkoláshoz vezethet, amely halált jelent egy élőlény számára. Azzal, hogy az emberek állatokat kötnek meg, mindig megvan annak a lehetősége, hogy megölik őket. Bizonyos csapdák ezen az elven alapulnak: vagy egyszerűen agyoncsapják, vagy megfojtják az állatokat. Egy állatot karamhoz, karóhoz (vagy fához) kötni mindig erőszakos cselekedet, melyet egy állat vagy belenyugvással fogad, vagy küzd ellene. A helyzet kétértelműségére példa, mikor az emberek ezt kisméretű háziállatokkal teszik. Ebben a kontextusban a cselekedeteket nem lehet erőszakos és kellemes mozzanatokra szétválasztani, az állat és ember közötti kölcsönhatások egyetlen folyamatba olvadnak össze. Gondoskodni és megőlni ugyanannak a dolognak két aspektusát alkotják.

1. Egy ember kiköt egy lovat a kerítéshez, hogy felpakolja rá a zsákokat, melyeket a ló fog szállítani. Van egy átmeneti pillanat, amikor a ló el- és megszabadulhat az embertől.

2. Egy cobolyt sikeresen felhajtanak a fára, ahonnan már nem tud elmenekülni, a vadász megkötöti a kutyákat, és így nem tudják elmarni a zsákmányt a puskalövés után. A vadász hatástalanítja a kutyákat, ezzel jelezve, hogy véget ért a feladatuk. A kutyáknak láthatóan ezt nem akarózzik belátniuk.

3. Egy megkötött lóval gyöngédnek és erőszakosnak is lehet lenni.

4. A táborokban a kutyák rendszerint a kunyhókhoz vannak kikötve, ahol napokat, néha heteket töltenek arra várva, hogy szabadságot nyerhessenek a vadászat során.

5. A hosszú várakozás még lelkesebbé és hatékonyabbá teszi őket, amikor végül lehetőséget kapnak arra, hogy vadászatot vegyenek részt.

6. Az emberek igyekeznek időről időre a táborhoz hajtani a házi réneket, hogy ne vaduljanak el. Megkötnek egy rénszarvast, hogy a többiek nyugodtan lehessenek körülötte és biztonságban érezhessék magukat ezen a helyen.

7. Mielőtt megölnének egy marhát, kikötik a kerítéshez. Rendszerint nagyon passzív és nyugodt, pedig agresszívok és veszélyesek lehetnének, ha megéreznék, hogy mi fog történni velük.

1

3

2

4

5

6

Élettelen élőhöz kötni

Mivel egy élő teremtményt élettelen tárgyhoz kötni visszafordíthatatlan változáshoz vezethet, ha a teremtmény meghal, egy köztes mozgásnak meg kell előznie a rendszerben ezt a drasztikus átalakulást. Van egy minta, amely segít hatástalanítani a bénítást. Más szóval, ha ki kell zárni egy élőlényt a rendszerből, egy élőlényt kell élettelen tárgyhoz kötni. Ha egyensúlyt akarunk létrehozni egy folyamatban, akkor élettelen tárgyat kell élő teremtményhez kötni. A tárgy az állat testéhez nincs közvetlenül hozzárögzítve. Nem élő dolgoknak élőkhöz való kötésével az emberek nem kizárják őket a környezetből, hanem lehetőséget teremtenek számukra, hogy bekapcsolódhassanak az emberek személyes cselekvésrendszerébe.

1. A felszerelésekkel teli zsákokat sohasem kötik közvetlenül a lovakhoz vagy a rénszarvasokhoz, mert sérülést okozhatnak az állatoknak vészhelyzetekben, amikor a reakcióik hirtelenek és kiszámíthatatlanok. A könnyű nyereg az első, melyet a rénszarvashoz kötnek, a sügvelőt, amely csökkenti a nyomást, amit a kötőfék és a teher okoz.

2. A kutya nyakörve szintén segít ellenőrzés alatt tartani az állatot, amikor egy vadásznak arra van szüksége, hogy az állatot kiiktassa a cselekvéssorozatból.

3. Különbőféle hasznos dolgok, mint például a kesztyű, a vadászhoz vannak kötve. Ez teszi lehetővé, hogy amikor a helyzet úgy kívánja és nincs rá szükségük, nem kell törődniük azokkal. Az, hogy a dolgokat megkötik, magában hordozza a lehetőséget, hogy használni fogják (mivel nem veszítik el).

4. Minden lónak van gyepelője, állandóan rajtuk van, ennek segítségével lehet elkapni őket, ha szükséges.

5. Nem minden rénszarvasra tesznek kantárt és csengőt, csak azokra, amelyeknek jó a természete, melyeket könnyű elkapni, azért, hogy az emberek könnyen meg tudják különböztetni őket a többtől. Más okból is rakhatnak rájuk kantárt. A kantár és a csengő olyan jelek, amelyekkel az emberek azoknak az állatokat jelölik meg, akikkel kapcsolatban a legtöbb tapasztalatot szereztek, és rajtuk keresztül kapcsolatot tartanak fenn a nyáj többi állatával. Láthatjuk a jelek láncolatát, amely szintén szerepet játszik mint közvetítő, amelyen keresztül a rendszer különböző elemei kapcsolatban állnak egymással.

6. A dolgok, amelyek maguk is veszélyesek, mint például egy kés, fejsze vagy fegyver, szintén a vadász testéhez vannak kötve, egyfajta zseben vagy zsákon keresztül, de nem közvetlenül. Máskülönben könnyen sérülést okozhatnának, vagy el lehetne veszíteni őket.

1

2

3

4

5

6

7

Élettelent élettelenhez kötni

A dolgok azért is össze vannak kötve, hogy kompaktabbak legyenek, ez különösen utazás/szállítás esetén fontos. A másik ok, hogy nem élő tárgyakat más nem élő tárgyakhoz kötnek, a tárolás, a szárítás és a feldolgozás lehet. A tárgyak szállítása gyakorlatilag már a tárolásra való előkészítésnek tekinthető. A dolgok összekötése fokozottan azt mutatja, hogy már nincsenek bekapcsolva régi rendszereikbe, ki vannak szakítva addigi kontextusaikból, amelyeknek addig (alkotó)részei voltak. A kötés két vagy több egymáshoz kötött nem élő tárgy között mindig a dolgok aktív rendszerének összefüggésében értelmezhető. Néhány aktív, élő cselekvő körül rendeződnek össze annak alapján, hogy ezek a dolgok közvetlenül vannak a cselekvőhöz kötve vagy meg vannak jelölve és potenciálisan vonhatók használatba. Más szóval, a nem élő dolgok különféle élő cselekvők között vándorolnak, vagy úgy, hogy hozzá vannak kötve élőlényekhez, vagy úgy, hogy helyet foglalnak el leendő cselekvési mezejük számára. A tárgyak élő teremtmények körül mozognak körbe, mintha az élet gravitációja vonzaná őket. A kis zsákok a vadászfelszerelésekkel, melyek a sámánfára vannak kötve, olyan tárgyaknak tűnhetnek, melyek egy élő sámánfához vannak kapcsolva, de időről időre átirányítódnak a férfiak (vadász)cselekvéseinek mezejére.

1. A gyógyfüvek szárításának legelterjedtebb módja, hogy spárgával csomóba kötve a kunyhó nyitott tetőterében felakasztják azokat.

2. Az elejtett őz testének feldarabolásakor a férfiak összekötik a lábát, és felakasztják, így az állat teste nem szennyeződik be, és a föld is csak kevésbé lesz véres.

3. A farkasok elleni mérget egy sátorvázra emlékeztető építményre kötik fel. A csapda működése a családoknak, a mérgezett húsnak a farkasok cselekvési szférájába való bevonásán alapul.

4–5. A fatörzseket a traktorhoz vagy a lánctalpas szállítójárműhöz kötik. Egyes helyeken mindmáig kisebb darabokra vágják és rénszarvassal vagy emberi erővel szállítják a táborba a tűzifának valót. Manapság, mikor a közlekedés és a szállítás új eszközei lehe-

tővé teszik, hogy hatalmas törzseket szállítsanak, a fatörzsek feldolgozása késleltetett (nem a kivágás helyszínén dolgozzák fel), bár a rönköket így is, úgy is fel kell darabolni, és a tuskókat fel kell hasogatni. A rönkök ki vannak ragadva előző kontextusukból és a cselekvés egy új rendszerébe vannak bekapcsolva, amelyben a szállítójárművek az egyedüli közvetítő tárgyak a fák és az emberek között.

6. A tűzifaszállítás régi módja, a (kézi) szánkókon való szállítás hasonló mintát követ.

7. A szent helyen álló fák ágaira kötött szalagok a szellemek territóriumához tartoznak, mint ilyenek a szellemek kiterjesztései, miként a vadászra kötött tárgyak és eszközök is az ő cselekvési rendszerének a részei.

1

2

3

4

5

6

7

Akasztás – kint

A tárgyak, melyek egy házon vagy egy kunyhón kívül vannak felakasztva, átmeneti jellegűek, se nem tárolták, se nem fogyasztották őket, szabad készletet képeznek. Az élő vagy élettelen tárgyak státusza kérdéses, mivel az akasztás egy (néha megfordítható) átmeneti folyamat az életből a halálba. Az öngyilkosság leggyakoribb formája az evenkik körében az akasztás. Azok, akiknek korábban nagy szükségük volt szabadságra és mozgásra, a házon kívül a fűrődőkunyhóban vagy a tajgában akasztják fel magukat; azok, akiknek nincsenek társadalmi kötései, vagy nincs stabil pont az életükben, választják azt, hogy a házon belül akasztják fel magukat. Az a tárgy, amely a házon kívül van felakasztva csak ideiglenesen inaktív és nyomban be tud kapcsolódni a cselekvés menetébe. Az ezzel kapcsolatos viccelődések, játékok színlelésen alapulnak, melyeknek az az alapja, hogy az élő dolgokat halottaknak tekintik, melyhez leggyakrabban az akasztás ad mintát.

1. A fegyverek többnyire a házon kívül vannak felakasztva, arra készen, hogy alkalomadtán azonnal löni lehessen velük. Ez különösen fontos a tajgában, ahol a vadállatok: a vadrének vagy a medve bármikor előbukkanhatnak, így mindig készen kell állni a tüzelésre. Ez fokozott veszélyt jelent az emberekre is abban az esetben, ha valakit magával ragadnak az indulatok (például alkoholfogyasztás során). Ha a dolgokat a házon belül akasztják fel, nem marad idő gondolkodásra és meggyőzésre.

2. Az ételeket zsákban akasztják fel egy sátorzerű építmény felső részében, hogy a kutyák ne férjenek hozzá. Ez az ideiglenes tárolás nem igazán hatásos, inkább ingerli a kutyákat, mikor a szél feléjük hajtja a szagokat. Mikor mérgezett húst akasztanak ki az erdőbe a farkasok ellen, a szagok sokkal erősebben terjednek, és nagyobb hatással vannak a ragadozókra, mint ha valamit a földön tárolnának.

3. A tűz fölé akasztott, vízzel teli üst egy élő rendszer része, amellyel a kölcsönhatás alapvető jelentőségű, létrehozása a napi rutin része kell legyen, ha életben akar maradni a vadász a tajgában.

4. A még meleg tetem felakasztva lóg az udvaron. Gyorsan kell feldarabolni, mert ez csak addig lehetséges, amíg a hús friss, nincs még megfagyva, az izmok nem merevedtek meg, a vér nem dermedt meg. Egy élő test legfőbb ismérvei, hogy meleg és hajlékony.

5. Az akasztás a csapdázás egyik fő elve, mert az elkapott állatnak nem szabad azonnal meghalnia, különben a teste megdermedne, és nem lehetne megnyúzni. A csapdázott állatok, rendszerint cobolyok és nyulak, félig élő, félig holt állapotban vannak felakasztva, néha eszméletlenül, arra várva, hogy a vadász begyűjtse őket.

6. A macska, annak köszönhetően, hogy mind méretben, mind felépítésben hasonló a cobolyhoz, általános viccelődés tárgya.

7. A gyerekek játékaiknak szintén része az akasztás és a himbálódzás a szélben, ahogy a szalagokat lengeti a szél a fákön a szent liigetben.

1

2

3

4

5

6

7

8

Akasztás – bent

A házon belül ideiglenesen vagy állandó jelleggel felakasztott dolgokban is megmutatkozik a különféle dolgok szerveződésére hivatott belső rend. Az olyan tárgyakat, amelyek befolyásolják a vadászszerencsét (mint pl. az amulettek, amelyek már hosszú ideje vannak bent a kunyhóban felakasztva, amiket magával a házzal asszociálnak) olyan dolgoknak tartanak, amelyek hozzáadnak valamit a ház életéhez és atmoszférájához. Akik távol vannak, elutaztak vagy meghaltak, a fotókon vannak jelen. Néhány dolog a házban csak rövid időre van felakasztva, vagy azért, mert szem előtt kell lennie, vagy mert szárítják. Mindkét eset arra utal, hogy a dolgok már csatlakoztatva vannak a tervezett cselekvésrendszerhez, a jövőben felhasználásra kerülnek (utazás, szállítás, szárítás). Amikor valamit a házban akasztanak fel, az a ház egészének a része lesz, nemcsak más fellógatott tárgyakkal alkot egy rendszert a tömegek és a mennyiségek szétosztásának belső logikájával összhangban (ugyanaz a logika figyelhető meg a zsákoknak az állatok testén való elrendezésekor a szállítás során), hanem szintén hatással van rájuk a ház belső mikroklímája a levegő hőmérsékletének és a nedvesség szintjének napi változásával. Ugyanakkor ezek a dolgok új karaktert adnak hozzá a ház (meglévő) atmoszférájához, például a szagokon keresztül. Mivel a felakasztott dolgok többségét szabadon (nem zárt rendszerben) tárolják, más szagokat és nedvességet is magukba tudnak szívni a levegőből, és ekként ezek is szerepet játszanak a belső klíma szabályozásában. Az evenkik előnyben részesítik a tárgyak felakasztását a félretevéssel, elzárolással, dobozban tárolással szemben. Nem tesznek félre nagy mennyiségben dolgokat, többnyire rövid időn belül felhasználják azokat. Amijük van, azt könnyen tudják elővenni, rendezni, csomagolni és szállítani.

1. A szent dolgokat az egyik sarokban található speciális nyírfakéreg dobozban felakasztva tárolják, amelyben nincsenek tökéletesen elszigetelve a külvilágtól.

2. Egy utazásra való előkészület folyamán olyan fontos dolgok, mint a lovak kantárjai, egy bizonyos ideig a házon belül vannak felakasztva, hogy kéznél legyenek, száradjanak és felmelegedjenek, mert ahhoz, hogy a lovakat gyorsabb menetre lehessen ösztönözni, a kantárnak melegnek kell lennie, és kapcsolatban kell állnia élő dolgokkal.

3. A nagyon ritka fehér coboly prémje a legjobb vadászamulett, melyet a bejárati ajtó mellett akasztanak fel.

4. A frissen elejtett cobolyok prémje a házon belül, a tető alatt, egy falból kiálló botra van felakasztva száradni.

5. A falra kiakasztott kedvelt fotókon az élő és a halott családtagok együtt láthatók.

6. A rendszerint még télen is kint, az udvaron száradó ruhák azonnal megfagynak. Az emberek igyekeznek elkerülni, hogy vizes dolgok a házon belül száradjanak, nehogy megtörjön a házban a levegő nedvességének egyensúlya. Néhány ételt szintén előszeretettel inkább a házon kívül főznek.

7. A házon belül és kívül felakasztott különféle zsákok rendszere hasonlít a háztól nem messze található sámánfára kiakasztott dolgok kicsinyített másainak rendszeréhez.

8. Nagy bőrök vannak felakasztva a házon kívül, de a nyitott tető alatt is. A száradás folyamata így több időt vesz igénybe, de a ház ezáltal védve van az állatok bundájának kellemetlen szagától.

1

2

3

4

5

6

Mikrokozmosz

A tajgában vadászó evenki, a vadászkunyhó és a szent hely autonóm egységek, melyek egy mozgó környezetben élnek. Mind a három egy-egy gravitációs központ, bolygó, melyek körül a dolgok keringenek. Mind önszabályozó mozgó rendszerek, amelyek kiegyensúlyozottak és a változások visszaható változásokhoz vezetnek a szerveződésben. A dolgok többnyire mint a vadászkészlet részei jelennek meg, melyeket zacskókba csomagoltak, ezáltal egyrészt elszigeteltek a külvilágtól, másrészt szoros kapcsolathálóban állnak egymással. Élő és nem élő dolgok vannak egymáshoz kötve, viszonyrendszerük lehetőséget teremt az átalakulásra és a változásra, amikor élő dolgok nem élökké, vagy fordítva, nem élők élökké válhatnak. Az életnek van egy lüktetése, amely által a tárgyak beilleszkednek az ember, a ház vagy sámánfa mikrokozmosz rendszerébe.

1. A férfi a lovon egy mozgó autonóm egység, amely az útját egy állandóan mozgó környezetben teszi.

2. A szent hely a számos sámánfával sok közös vonást mutat az emberrel és a házzal. Például abban, ahogy az élő és nem élő tárgyak egymáshoz vannak kötözve.

3. Egy vadászkunyhó első látásra nem tűnik élőnek, de ha tűz pattog a kályhában, és a vadászkészlet részei a kunyhó falán lógnak, a mikroklíma azon nyomban kialakul, hatással van, és összeilleszt minden tárgyat, amelyek egy rendszerre állnak össze.

4. Néhány szent hely és sámánfa kerülőre ösztönzi az embert cselekedeteiben; a létrák például arra, hogy másszunk fel rájuk és érzünk el valamit, ami valahol fent van felakasztva, vagy hogy akasszunk fel valamit. Ez a felhívás hozzájárul az élet egy rendszerben való körforgó mozgásához azáltal, hogy az ember maga akaszt fel valamit, ami (már csak) egy lépés attól, hogy egy személy és egy sámánfa együttesen integrálódjon a cselekvés rendszerének keretei közé.

5. Az ember, a kutyája, egy fegyver, egy zsák a vadászfelszerelésekkel mind integrálódnak egy rendszerbe. Csak akkor tudnak túlélni és életben maradni a tajga rideg környezetében, ha meg tudják tartani osztatlanóságukat.

6. A kis ház felakasztott zsákokkal van betakarva, melyekben felszerelések vannak. A vadásztrófeák saját életüket élik, még akkor is, ha csak meghatározott időre hagyták ott kint őket az emberek. Mikor a vadász elhagyja egy időre kunyhóját, mindig hagy hátra egy kis mennyiségű lisztet, cukrot, cigarettát, gyufát és előkészített tűzifát. De néha hátrahagyhat egy teáskannányi kész teát is, így gyorsabban fel tudja melegíteni és gyorsabban ihat, maga is gyorsabban tud felmelegedni, mikor a kinti hidegből végre betér kunyhójába egy vadászportya után. Néha eljönnek a vadászok, és összegyűjtik a hátrahagyott felszereléseket, ahogy Rita is tette, amikor kiment a sámánfához, és elvette a cigarettákat, mert az otthoni készleteik kifogytak.

Konklúzió

A sámánfával jelzett jelenségkör összefoglalásaképpen a fényképtablók közötti kapcsolatokat igyekeztünk felvázolni. Ezek több esetben túlmutatnak magukon a tablókon, nemcsak az anyagok összességét jelentik, hanem új összefüggéseket is felszínre hoznak. Azt szerettük volna nyomon követni kutatásunk során, hogy milyen tudatos és tudattalan stratégiák, lehetőségek bújnak meg az így tárgyalt és közreadott anyagokban. Lezárásként igyekszünk reflektálni saját anyagainkra, arra keresve egyfajta választ, hogy tulajdonképpen mit is csináltunk e projekt keretében.

A sámánfához dolgokat visznek ki, hagynak ott és visznek el onnan az emberek, amellyel mozgásban tartják a helyet. Minden sámánfához való látogatásnak része, hogy jelet hagynak az asztalon, hogy ott jártak, ami gyakorlatilag nem jelent mást, mint hogy valaki visszahelyezte az asztalra a földön fekvő poharat. Minden egyes alkalommal hasonlóan cselekedett. A változás arra utal, hogy mozgás tapasztalható a sámánfánál. Andrej családja örökölt egy sámánasztalt tunguz sámánasszony ősétől. A jóslás során a sámánasztalon látható mozgást értelmezték. A szent dolgok, azzal, hogy mozgásba kerülnek, a mindennapi élet részévé válnak.

Az asztalon leggyakrabban kenyér, tea és édesség/cukor található. A tea és az ízesítő általában az időnként jelentkező gazdagság jele. Előfordul, hogy nincs cukor, ilyenkor nem tudnak alkoholt készíteni a tajgában, és ekkor nincs egyensúly, nincs ritmus a mindennapi életben. Ha nincs tea, nincs pihenés sem. Ha nincs kenyér, az annak a jele, hogy nincs vadászszerencse sem, vagy annak, hogy a közösség teljesen el van zárva a külvilágtól. Még egy momentum látszik fontosnak, mely összeköti a tablókat: a dolgok megosztása nemcsak ember és ember, de ember és nem ember (állat és szellemek) között is lehetséges. A szellemek a természet elidegeníthetetlen részei, melyektől a vadászszerencse függ, aminek eléréséhez az állatokkal fenntartott (egyenlőségi) kapcsolaton keresztül vezet az út.

Vannak olyan elemek, melyek a tajgában való sikeres boldogulás jelei, ezek a vadászszerencse megszerzéséhez szükségesek. A cigaretta pihenést tesz lehetővé; *perekurnak*, ‘cigarettaszünet’-nek nevezik a munka közbeni szünetet még akkor is, ha történetesen valaki nem dohányzik. A tűz meleget ad, amely nélkül nem lehet Szibériában megmaradni, nemcsak télen, de nyáron sem. A füst szagát már messziről meg lehet érezni, amely segít megtalálni egy előző nap felhagyott cobolyüldözés helyét, még akkor is, ha az időközben esett friss hó betakarja a tájat és a nyomokat. A füst a vadászkunyhó környékére vonzza a ridegen tartott lovakat. A rének is hazajönnek nyáron esténként, ha füstölőket állítanak, melyek megvédik őket a szúnyogok és muslicák agresszív támadá-

sától. A füst visszatartja a farkasokat, még akkor is, ha történetesen senki sem tartózkodik egy helyen. Dzsilindában a szent helyen füst fölé lógtatják a szalagokat, melyeket a szellemeknek kívánnak feláldozni. A füst határt húz a házi- és a vadállatok közé, segít a szellemekkel kapcsolatba lépni.

A tablók a vadászszerencse felől kiindulva a zsákmány irányába vezetnek minket, majd a (vadász)zsákmány felől annak megvédésén és elszállításán keresztül a vadászszerencse elérésével zárul a kör.

A kötések milyenségén keresztül képet kapunk az evenki kultúráról. Míg a helyhez kötés és a (mozgásban való) összekötés inaktív állapottal jár, az átmeneti állapotot a „késznek lenni” jelenti, amelyhez az élethez szükséges aktivitáson keresztül lehet utat találni. Ez az aktív út további két tematikus tablón keresztül folytatódik és teljesedik ki. Az evenki kultúra (szituatív) jellege, amely az evenki élet alapeleme, egy evenki mikrovilág, -élet, -klíma létrejöttének, megőrződésének, fennmaradásának a feltétele. Ez az evenki karakter nemcsak az evenki emberek szituatív magatartásaként figyelhető meg és rögzíthető, hanem úgy is, mint a mindennapi életben (a szent helyeken, a lakóhelyeken és a tajgában vadászat során) megfigyelhető (autonóm) viselkedésforma.

IRODALOM

BATESON, Gregory

1958/1936 *Naven: A Survey of the Problems Suggested by a Composite Picture of the Culture of a New Guinea Tribe Drawn from Three Points of View*. Stanford, Stanford University Press.

1972 *Steps to and Ecology of Mind*. New York, Ballentine Books.

1979 *Mind and Nature: A Necessary Unity*. New York, E. P. Dutton.

BATESON, Gregory – MEAD, Margaret

1942 *Balinese Character: A Photographic Analysis*. New York, Academy of Sciences.

FREEMAN, Derek

1983 *Margaret Mead and Samoa: The Making and Unmaking of an Anthropological Myth*. Cambridge, Harvard University Press.

GRIMSHAW, Anna

2001 *The Ethnographer's Eye: Ways of Seeing in Anthropology*. Cambridge, Cambridge University Press.

HOUSEMAN, Michael – SEVERI, Carlo

1998 *Naven, or the Other Self. A Relational Approach to Ritual Action*. Leiden – Boston – Köln, Brill.

- JENSEN, Gordon D. – SURYANI, Luh Ketut
1992 *The Balinese People: A Reinvestigation of Character*. Singapore, Oxford University Press.
- MEAD, Margaret – MACGREGOR, Frances M. Cooke
1951 *Growth and Culture: A Photographic Study of Balinese Childhood*. New York, Putnam.
- PINK, Sarah
2007 *Doing Visual Ethnography: Images, Media and Representation in Research*. London, Sage.
- SÁNTHA István – SAFONOVA, Tatiana
2011 *Az evenkik földjén – Kulturális kontaktusok a Bajkál-vidéken*. Budapest, Balassi Kiadó.
- SILVERMAN, David
1993 *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*. London, Sage.

TATIANA SAFONOVA – ISTVÁN SÁNTHA

THE SHAMAN TREE AND THE EVERYDAY LIFE OF THE EVENKI: A PHOTOGRAPHIC ANALYSIS

The Evenki people of Siberia are modern hunters who live in the extreme environments of the taiga. Their social organization has traits of egalitarianism, which presents an existing alternative to the Western form of social organization based on hierarchical structures. This egalitarian social organization maintains its coherence through various mechanisms that exclude planning, direct management, and authoritarian orders. The authors' project deals with one particular aspect of the practical implementation of egalitarianism, i.e. how the egalitarian principles of Evenki social organization are expressed in their behavior and forms of interaction. The Evenkis' activities are not coordinated via strict rules, orders, or other verbal forms of communication, but, rather, along skills and experiences of collaborative enactments. The project is devoted to the study of Evenki everyday life, with a special focus on the role of nonverbal information in social interaction, and is based on photographic and videofilm analysis.